

๑๑๒. การค้นหาทางเลือกใหม่เสมอ

Always Finding the New Alternative Solutions

ขอน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

In Honor of the Blessed One of the Fully Enlightened One

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network. 2016

ความสำคัญของบทความ

หลักธรรมคำสอนของพระตถาคตนั้น มุ่งเน้นในการแสวงหาอันเป็นอริยะที่ประเสริฐ นั่นคือ ความบริสุทธิ์วิ
สุทธิในกายและใจ ที่หมายถึง “ความบริสุทธิ์แห่งไตรลักษณ์” [อริยสัจ ๔] ได้แก่ **ศีล-สมาธิ-ปัญญา** ที่เป็น
สัญลักษณ์แห่งจิตวิญญาณ นั่นคือ “ชีวิต” เมื่อนำพาชีวิตไปสู่ความบริสุทธิ์อันประเสริฐ ปัญญาทั้งหลายที่
เกิดขึ้น ย่อมมีอำนาจพลังที่จะแยกแยะสิ่งที่ดีออกจากสิ่งที่ชั่วได้ด้วยตนเอง คือ เข้าใจอย่างถูกต้องถึงความ
แปรปรวนของจิตใจในกระแสวิถิแห่งจิต [วิถิจิต] มีทางออกที่จะเลือกแต่สิ่งที่เป็นกุศล อันจะเป็นบาทฐาน
สำคัญให้เจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติอริยธรรม [อริยมรรค] ให้เกิดความสมบูรณ์และไพบูรณ์ด้วยธรรมแห่ง
“โมกขธรรม” ที่เกษมปลอดภัยจาก “โยคธรรม” ที่จะผูกมัดจิตวิญญาณให้ตกต่ำอยู่กับเรื่องโลกียะทั้งหลาย
ติดมันยึดมันกับสิ่งที่ไม่จริง [กรรม] ที่มักคิดเองปรุงแต่งขึ้นเองด้วยกิเลสตัณหาของตน ว่าสิ่งปรารถนาไม่
ปรารถนาเหล่านั้น เป็นจริงตามอำนาจของความไม่รู้จริง [อวิชชา] ฉะนั้น การหลอกตนเองแล้วยังไม่
รู้สึกรู้ว่ากำลังหลอกตนเอง [สัมโมหะ] นั้น เป็นเรื่องของกรรมของตนที่ไม่รู้จริง นั่นเอง เมื่อไม่รู้ก็ต้องทำ
ให้รู้จริงใน “อริยสัจ ๔” ให้ได้ ว่าต้องดำเนินปฏิบัติอย่างไรจึงจะใช่ทางแห่งอริยมรรค [มัชฌิมาปฏิปทา]
ไม่ทำให้มัวให้ชั่วให้เศร้าหมอง แต่ต้องทำให้เกิดความบริสุทธิ์สะอาดไร้มลทินใดๆ ในจิตใจ [วิสุทธิ ๗] ที่จะ
พูดจะทำแต่สิ่งดีๆ ตามออกมา ที่เรียกว่า “คนดีทรงศีลทรงธรรม” ดังนั้น ในการเจริญภาวนานั้น จึงเป็นค้น
คิดสืบหาปัญญาความรู้ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นเสมอ [สัมมสนญาณแห่งไตรลักษณ์] มีทางเลือกในชีวิตที่ประเสริฐ
ไม่ใช่เรื่องเล่นๆ โลกหาคำใหญ่มาหลอกกัน เมื่อทำจริง พูดจริง คิดจริง ดีพร้อมแล้ว [อตตสัมปทา] อานิสงส์ที่
เกิดตามหมาก็ต้องเป็นเรื่องจริง ที่เรียกว่า “อริยสัจจธรรม” [อริยสัจ ๔] ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าของเรา
ทั้งหลาย โดยปราศจากข้อสงสัย เพราะสุดท้ายผู้ปฏิบัติจริง ย่อมได้เรียกว่า “อริยบุคคล-ทักษิณบุคคล”
เป็นคำตอบสุดท้ายแห่งชีวิต ไม่ผิดทางแห่งความเจริญอย่างแน่นอน.

บทความที่ ๑๑๒ ประจำปี ๒๕๕๕ – การค้นหาทางเลือกใหม่เสมอ

มนุษย์ทุกคนต่างมีวิถีคิดที่เป็นของตนเองเสมอ เพียงแต่ว่าใครจะคิดหาทางออกได้ดีกว่ากันในการแก้ปัญหาชีวิตของตนเอง บางคนเจอทางตันของชีวิต ก็ต้องยอมเสียโอกาสดีๆ ของตนไปอย่างน่าเสียดาย แต่ในบางคนไม่น่าจะเสียโอกาสที่ดีไป ก็ไม่ยอมที่จะคิดหาทางเลือกอื่นๆ ที่ดีกว่าในการแก้ปัญหา กลับเลือกที่จะอยู่กับที่ไม่คิดอะไรเลย ปล่อยทุกอย่างให้เป็นไปตามยถากรรม ไม่คิดปรับปรุงแก้ไขหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาแทนที่ ทั้งที่มีโอกาสแสนดีให้กับตนเองก็ตาม ความไม่คิดจะหาสิ่งใหม่ๆ ที่ประเสริฐเพิ่มเติมให้เกิดขึ้นแก่ชีวิตของตน ก็เท่ากับเป็นการตัดโอกาสที่ดีไปเช่นกัน แล้วจะคอยค้นหาโอกาสดีเช่นนั้นให้หวนกลับมาใหม่อีกครั้ง อาจจะเป็นเรื่องยากยิ่งขึ้นก็ได้ หรือแทบจะไม่มีเกิดขึ้นได้อีกเลยก็ได้เช่นกัน ฉะนั้น ในการเสียโอกาสที่ดีไปอย่างน่าเสียดายนั่น จึงไม่ควรพลาดถ้าโอกาสนั้นเป็นสิ่งที่ดีที่สุดเท่าที่จะแสวงหามาได้จริง คนที่จะตอบคำถามนี้ได้ดีที่สุกก็คือตนเอง ไม่น่าจะใช่คนอื่น คือ พยายามเป็นคนที่คุณเลือกเองให้ได้ โดยการกระทำที่ประกอบด้วยปัญญาและเหตุผลเสมอ คำว่า “เหตุผล” คือ การใช้เหตุผลในการพิจารณาถึงผลดีและผลเสียที่จะส่งผลกระทบต่อตามมาในภายหลัง เมื่อครุ่นคิดให้มากๆ พิจารณาอยู่เนืองๆ ในเรื่องที่กำลังเผชิญอยู่นั้น ย่อมเกิด “ปัญญา” ที่คิดเป็นอุบายวิธีที่แยบคายในใจ ในการหาทางออกที่ดีที่สุดของปัญหานั้นได้เช่นกัน ความรู้ใหม่ๆ ย่อมเกิดจากการไข่มุมปัญญาที่สั่งสมมาจากอดีต ทำให้สามารถพยากรณ์สภาพของปัญหาใหม่ๆ ที่จะต้องเผชิญผลวิบากนั้นๆ ในอนาคตได้ และการเห็นผลที่จะเกิดในอนาคตได้ ย่อมมองเห็นทางออกในปัญหานั้นได้ในอนาคตเช่นกัน จึงกลายเป็น “องค์ความรู้ใหม่ๆ” ที่จะเกิดขึ้นตามมาอย่างแน่นอน โดยมีมิติความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันด้วยเหตุและผลเสมอ คนที่ไร้เหตุผลสิ้นเชิง เอาความคิดถือผิดของตนเป็นใหญ่ [ทิฎฐิ] นั้น ย่อมสร้างความวิบัติเดือดร้อนให้กับตนเองได้ในวันข้างหน้า แม้ในปัจจุบันจะมีความสุขด้วยความบังเอิญอยู่นั้นก็ตาม ในการพิจารณาปัญหาต่างๆ ได้อย่างละเอียด มองเห็นสภาพปัญหาได้ในทุกมิติอย่างรู้สึกซึ่งประจักษ์แจ้งชัดเจน ก็คือ การไม่ตกเป็นทาสรับใช้กิเลสตัณหาต่างๆ โดยรู้ตัวอย่างเท่าทันเสมอ ด้วยเหตุนี้ บุคคลนั้นจะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติของผู้มีปัญญารอบรู้อย่างมีสติสัมปชัญญะอย่างแท้จริง โดยไม่ใช่รู้อย่างผิวเผินด้วยปัญญาทางอ้อมเท่านั้น คนที่แพ้ชีวิต ก็คือ คนแพ้กิเลสตัณหาของตน บวกกับของคนอื่นที่อยู่รอบข้าง [คนคิดชั่วๆ ด้วยทรมปัญญา] โดยเฉพาะที่วางใจเชื่ออย่างมกมายว่าเป็นคนดีหรือมิตรแท้

ฉะนั้น ในการสาเหตุชนปลายในปัญหาต่างๆ ไม่ได้ จึงเท่ากับกำลังประสบความล้มเหลวในการแก้ปัญหาชีวิตจริงๆ ก็เจอทางตันของชีวิต ไม่มีเพื่อนแท้สหายจริงเป็นคู่คิดคอยช่วยเหลือยามตกระกำลำบาก อาจเนื่องจากว่า ไม่รู้จักเลือกคนดีเป็นกัลยาณมิตรก็ได้ ถึงรู้ว่าชั่วก็ถอนตัวไม่ได้ เช่น เพราะเกรงใจคนชั่วก็มีเช่นกัน อย่าเกรงใจคนชั่วเมื่อว่ามันชั่วเสียแล้ว ต้องรู้ให้เท่าทันเกมส์ของคนชั่วจะเล่นมาในหมากไหนก็รู้ทัน ไม่ใช่หนึ่งข้อเป็นงชีวิตของตน หลงทิศทางไปไหนไม่ถูก ให้คนชั่วชักนำชีวิตอย่างไรทิศทาง เมื่อรู้ว่ามันผิดทางก็ต้องเลือกทางเส้นใหม่ ไม่ใช่ปล่อยให้ชีวิตหลับไหลไปสู่ความหายนะอย่างมหันต์ต่อไป ในการรู้จักด้านกระแสความชั่วได้ตามลำพังของตนเอง จึงหมายถึงการเอาชีวิตรอดได้ในสังคม แม้มันจะซับซ้อนมากน้อยแค่ไหนก็สามารถมีชีวิตรอดอยู่ได้โดยปริยาย พ่อแม่ญาติพี่น้อง ไม่ต้องกังวลตามหลัง เป็นสุขกันเสมอ

หน้า ไม่ประกอบทุกข์ขึ้นในใจเพราะความห่วงใยใดๆ อีกเลย การเอาชีวิตรอดได้จะเป็นเรื่องการใช้ปัญญา และเหตุผลอย่างผู้ที่เจริญแล้ว ไม่ใช่พวกป่าเถื่อนไม่พบความเจริญ ด้วยเหตุนี้ ในการพิจารณาไตร่ตรองอย่างละเอียดถี่ถ้วนถึง “ความนึกคิด” [สังขารนิมิต] ของคนอย่างถูกวิธี ด้วยหลัก “อิทัปปัจจยตา-ปฏิจจสมุปบาท” [โยนิโสมนสิการ] คือ การสืบสาวเหตุและผลที่ค่อยตามกัน [อนุโลมปฏิจจสมุปบาท] หรือย้อนกลับกันด้วยเหตุและผลที่มีต่อกัน [ปฏิโลมปฏิจจสมุปบาท] ย่อมทำให้รู้เห็นสภาพปัญหาแห่งทุกข์ที่กำลังเผชิญได้อย่างชัดเจน เพราะจิตใจมีความสงบเที่ยงตรงควรแก่งานด้วยมีสมาธิและปราศจากนิวรณ์ ก็เลสเครื่องขัดขวางการเข้าถึงความดี นั่นคือ “จิต” นั่นต้องประกอบด้วย “อธิจิตต์” จริงๆ [สัมมาวายามะ-สัมมาสติ-สัมมาสมาธิ] ผู้ปฏิบัติธรรมต้องลงมือฝึกสมาธิกันจริงๆ ไม่ใช่แค่ปากพูดไปเรื่อยๆ ให้รู้เห็น “ทุกข์” [ทุกข์สังข์] ในสมาธิและวิปัสสนา พร้อมด้วย “เหตุแห่งทุกข์” [อนุโลม-สมุทัยสังข์] และ “การดับเหตุแห่งทุกข์” [ปฏิโลม-นิโรธสังข์] นั่นด้วย ในขั้นนี้ก็เท่ากับว่า เกิดปัญญาเห็น “อริยสังข์ ๔” ใน ๓ ข้อแรก ต่อจากนั้น ก็คือ ขั้นตอนในการค้นหาวิธีแนวทางดำเนินในการดับทุกข์ที่ต้องเจริญภาวนาให้ได้ [มรรคสังข์] เพราะฉะนั้น ในการดับทุกข์หรือการแก้ไขปัญหานั้น ต้องพิจารณาเห็นแนวทางแห่งอริยสังข์ธรรมทั้ง ๔ ให้ได้ [ทุกข์-สมุทัย-นิโรธ-มรรค] ถ้าไม่เป็นเช่นนั้น จะเรียกคนเป็น “พุทธศาสนิกชน” ไปทำไม เพราะไม่รู้จริงใน “อริยสังข์ ๔” ที่จะใช้ในการดับความไม่รู้จริงแห่ง “อวิชชา ๔” ก็แปลว่า “ความจริงย่อมดับความไม่จริงได้” เมื่อไม่รู้สังข์ธรรมที่แท้จริง ชีวิตก็ต้องจมอยู่ใน “กองสงสารทุกข์” ย่อมหาทางในการดับทุกข์นั้นได้ยาก และเกินกำลังตนเองที่จะต้านทานไว้ได้ ก็ยิ่งจมดิ่งลึกลงไปอีก ซึมซับเอาความระทมคับแค้นใจไว้เต็มทรวงอก เต็มไปด้วยไฟนรกที่รุมเร้าอยู่ตลอดเวลา จิตจึงเศร้าหมองขุนมัวไม่เปิดรับการทำสมาธิหรือกุศลใดๆ ได้ตามสมควร ก็ยอมถกวนนึกคิดอยู่กับเรื่องเดิมเก่าๆ ซ้ำซาก หดหู่ไม่พบความเจริญ พื้นจิตเสียซ่อมได้ยากมาก ทั้งที่ตนก็สามารถจะทำได้ ก็ไม่เลือกทำเสียอย่างนั้น เพราะอาจจะกลัวจะได้ดีก็ได้

ดังนั้น ความนึกคิดที่ย่ำอยู่แต่เรื่องเดิมๆ คิดถกวนซ้ำซาก มีความเจ็บอกเจ็บใจอยู่กับเรื่องเดิมๆ จนเกิดความนึกคิดผูกโกรธพยาบาท เครียดแค้นฝังใจ ไม่ยินดีเป็นทุกข์เห็นอื่นได้ดี จึงทำให้จิตใจเศร้าหมอง ไม่อยากทำความดี ใฝ่หาความชั่วได้ง่ายขึ้น แล้วยังคิดว่าเป็นทางออกหรือทางเลือกที่ดีในการแก้ไขปัญหานั้นๆ เสียอีก จึงมีความโง่เขลากับความสิ้นคิดเป็นทุนเดิม [สัมโมหะ] ที่คอยเร่งให้เข้าสู่วิถีความฉิบหายเร็วยิ่ง โอกาสที่ฝืนคืน “สติ” [ระลึกได้] และ “สัมปชัญญะ” [รู้ตัว] เท่าทันกิเลสทั้งหลายที่กลุ่มมรุมจิตใจอยู่นั้น ก็ทำได้ยากมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้ว่า “นิวรณ์” คือ มารอุปสรรคสำคัญทั้งหลายที่เข้าครอบงำจิตใจโดยพื้นฐาน [นิวรณ์ = กามฉันทะ-พยาบาท-ถีนมิทธะ-อุทธัจจะ-วิจิกิจฉา-อวิชชา-อโรติ-อกุศลธรรมทั้งหลาย] ในบรรดานิวรณ์ธรรมทั้งหลายเหล่านี้ ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถข่มระงับได้ด้วยอำนาจแห่งสมาธิคือ “รูปฌาน ๔” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “จตุตถฌาน” นั้น สามารถระงับได้ด้วย “อุเบกขา-เอกัคคตาแห่งสมาธิ” ที่เรียกว่า “จิตประภัสสร” จิตที่ปราศจากนิวรณ์ ทำให้เกิดการเห็นธรรมหรือสภาวะธรรมตามเป็นจริง เพราะจิตวางเฉยเป็นกลางสมดุลงอย่างสนิทต่ออารมณ์ความนึกคิด ที่เกิดจากการปรุงแต่งจากกิเลสทั้งหลาย [สังขารนิมิต] ที่เป็น “สังขตะ-สังขตธรรม” ทั้งปวง หรือ “นามรูปแห่งอุปาทานชั้น ๕” ให้พิจารณาตามแนวทาง

ของ “อิทัปปัจจยตา-ปฏิจสุมุปปาท” [โยนิโสมนสิการ] ไม่ว่าจะเป็นการนึกคิดตามวิถีชีวิตปกติ หรือในการคิดพิจารณา [สัมมสนะ] ด้วย “ปัญญาภูมิ-วิปัสสนาภูมิ” [ขั้น ๕-อายตนะ ๑๒-ธาตุ ๑๘-อินทรี ๒๒-อริยสัจ ๔-ปฏิจสุมุปปาท ๑๒-ปฏิจสุมุปปันนธรรม ๖] และ “โพธิปักขิยธรรม ๓๗” [สติปัญญา ๔-สัมมปธาน ๔-อิทธิบาท ๔-อินทรี ๕-พละ ๕-โพชฌงค์ ๗-มรรคมืองค์ ๘] ในการเจริญภาวนาก็ตาม ก็ให้หมั่นพิจารณาธรรมทั้งหลายด้วยปัญญาหยั่งรู้และเหตุผลตามสภาวะโดย “ปัจฉัยธรรม” [ปัจฉายการ ๑๒] ซึ่งกระบวนการคิดในทางธรรมนั้น ต้องคิดหาสืบสาวด้วยเหตุและผลในขณะที่จิตปราศจากนิเวศน์ เพื่อให้รู้เห็นตามเป็นจริง [ธรรมฐิติญาณ-ยถาภูตญาณ-สัมมาทัสสนะ] หรือให้พิจารณาหรือมนสิการด้วยปริชาหยั่งรู้ตามเป็นจริง นั่นคือ “อธิปัญญาธรรมวิปัสสนา” และปริชารู้เห็นตามเป็นจริง นั่นคือ “ยถาภูตญาณทัสสนะ” ฉะนั้น พลังอำนาจแห่งสมณะกับวิปัสสนาจะทำให้เกิด “ญาณทัสสนะ” ในการมนสิการกรรมฐานในการก้าวไปในแต่ละขั้นของการเจริญภาวนา เพื่อให้เข้าถึง “สังขภาวะแห่งปรมาตตธรรม” อันเป็นความนึกคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง พร้อมด้วยอุบายวิธีที่แยกคลายคมชัดในการทำให้ปัญหาแห่งทุกข์ทั้งหลายดับสิ้นไป ซึ่งก็เท่ากับการรู้จักคิดค้นหาหนทางเลือกใหม่ๆ ได้อย่างไม่สิ้นสุด เพราะความนึกคิดที่เกิดขึ้นในทุกขณะจิตนั้น มีความแตกต่างกันไปปัจจัยภาวะที่มารวมกันเป็นเหตุการณ์หนึ่งๆ ที่ปรุงแต่งขึ้นต่างกรรมต่างวาระกันไปเช่นกัน สภาวะธรรมที่เกิดขึ้นจึงมีปัจจัยร่วมที่ไม่เหมือนกันเสมอ เพียงแต่คล้ายคลึงกันเท่านั้น

สำหรับในประเด็นการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมนั้น มืองค์ประกอบสำคัญอยู่ ๒ ประการ คือ (๑) กระบวนการคิดที่ถูกวิธีโดย “โยนิโสมนสิการ” อันอาศัยเหตุผลใน “หลักปัจฉัยธรรมแห่งอิทัปปัจจยตา” เป็นเกณฑ์สำคัญอันยิ่ง และ (๒) ปริชาหยั่งรู้และเห็นตามเป็นจริงด้วย “ญาณทัสสนะ” ที่มนสิการกรรมฐานใดๆ ในวิปัสสนาภูมิ ทั้งศักยภาพแห่งร่างกายและสมรรถนะแห่งจิตใจนั้น ทำให้สิ้นความสงสัยในธรรมที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่ว่าถูกทางแห่งทางสายกลาง “มัชฌิมาปฏิปทา” คือ ดำเนินตามความเป็นจริงตามกำหนดแห่งธรรมดา นั่นคือ “กฎธรรมชาติ” จึงเกิดปัญญาเห็นธรรมทั้งปวงตามเป็นจริง ที่เรียกว่า “ธรรมฐิติญาณ-ยถาภูตญาณ-สัมมาทัสสนะ” พร้อมด้วย “อธิปัญญาธรรมวิปัสสนา” และ “ยถาภูตญาณทัสสนะ” ที่เข้าร่วมสัมปยุตต์ด้วย “โพธิปักขิยธรรม ๓๗” และ “โลกุตตรธรรม ๘” จึงเกิดปัญญาตรัสรู้ [สัมโพธิญาณ] ได้จริงตามปัญญาหยั่งรู้นามรูปโดยไตรลักษณ์ [สัมมสนญาณ (ข้อ ๑ ในญาณ ๑๖)] นั่นคือ เกิดความนึกคิดหมายจำด้วยการพิจารณาสภาวะธรรมใดๆ ไม่ว่าจะเป็ฝ่าย “สังขตธรรม” หรือฝ่าย “อสังขตธรรม” ก็ตาม ต้องเจริญปัญญาขั้นสูงสุดโดย “อนัตตานุปัสสนา” [สุญญตสมาธิ-สุญญตวิโมกข์] ฉะนั้น ปัญญาหยั่งรู้เห็นนามรูปอย่างคมชัดโดยกำหนดสติสัมปชัญญะตาม “สามัญญลักษณะแห่งไตรลักษณ์” ได้สม่าเสมอเป็นนิตยนั้น ย่อมไม่ไปพอใจคิดใคร่อันใดในธรรมที่ผุดขึ้นในวิปัสสนาภูมิ ไม่หลงไหลเสียสติไป สำคัญตนเองผิดไปในธรรม ที่ได้บรรลุธรรมวิเศษแล้ว ทั้งที่อยู่ขั้นที่อินทรีไม่แก่กล้าเพียงพอ ก็เกิดความฟุ้งซ่านสติฟั่นเฟือนไป [ธรรมมุชฉัจ] เนื่องด้วยอวิชชาปิดบังปัญญาโดยอำนาจของวิปัสสนูปกิเลสทั้ง ๑๐ อย่าง] จิตที่เศร้าหมองเป็นจิตที่ด้อยคุณภาพที่จะคิดค้นหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาลุปสรรคใดๆ ได้ ไม่ว่าจะในทางโลกหรือในทางธรรม มีแต่จะทรุดและทรงสถานเดียว เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงแนะนำให้ชำระจิตให้สะอาดบริสุทธิ์อยู่เสมอ ให้อยู่กับ

ปัจจุบันธรรม ไม่ต้องไปห่วงใยเกี่ยวข้องกับเรื่องในอดีตที่ผ่านมาจนเป็นทุกข์ และไม่ต้องกังวลถึงสิ่งที่จะเป็นผลกระทบที่ยังไม่เกิดขึ้นในอนาคต จนส่งผลไม่ให้อะไรได้ดีในปัจจุบัน จิตจึงไม่อยู่กับความเป็นจริง ในปัจจุบันที่กำลังเผชิญอยู่ ไม่เกิดความหลงใหล ก็เกิดความเสียดสีฟันเฟือง ไม่เป็นสุขตามสภาพที่แท้จริงของจิตใจดั้งเดิมที่ทรงสมาธิปราศจากนิวรณ์ และวางเฉยเป็นกลางเพราะเห็นตามเป็นจริง

ในความเป็นจริงนั้น ขึ้นแต่ละขั้นในการปฏิบัติธรรมนั้น ก็เชื่อว่าข้ามสู่ความสำเร็จได้ง่ายตามคำบรรยายที่กะทัดรัด แต่พอปฏิบัติเข้าจริง ก็กินเวลานานเกินกว่าที่คาดคิดเอาไว้ ถึงขั้นทำให้เกิดความท้อใจได้ ดูเหมือนว่าไม่มีอะไรน่าเป็นห่วง แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะง่ายเช่นนั้น อย่างเช่น ให้นั่งเฉยๆ พิจารณาจิตของตนไปตามสภาพของมัน ลัก ๒-๓ ชั่วโมง คิดต่อกันไม่พักไม่ขยับเขยื้อน ไม่เปลี่ยนอิริยาบถเพื่อผ่อนคลายความเจ็บปวดของร่างกาย แล้วให้วางเฉยต่อความทุกข์ทรมานนั้นให้ได้ จนไม่รู้สึกคิดใจข้องใจอยู่กับมัน ถ้าทำได้ก็แปลว่าปฏิบัติธรรมถึงขั้นเช่นกัน อย่างนี้แหละ ที่เรียกว่า “**ปฏิบัติธรรม**” ก็ฝึกทำให้มากจนเกิดความเคยชินเป็นอุปนิสัยประจำตัว เพื่อให้เห็นสภาพของจิตตามเป็นจริง ไม่เข้าไปยึดมั่นปรุงแต่งให้เกิดสุขหรือทุกข์กับมันให้ได้ ที่เรียกว่า “**อุเบกขา**” เพราะเกิดความเข้าใจรู้เห็นตามจริงในเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังของเรื่องราวต่างๆ เมื่อเข้าใจรู้ประจักษ์แจ้งในบรรดาสภาวธรรมทั้งหลายที่มาเกิดดับร่วมกันเป็นสภาวธรรมอีกสภาวธรรมหนึ่ง นั่น คือ รู้เห็นเหตุปัจจัยต่างๆ ดีแล้ว ก็ปล่อยวางไม่ต้อง ไปยึดมั่นถือมั่นให้เป็นทุกข์ ปล่อยไปตามยถากรรมที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ยินดียินร้ายกับสิ่งนั้นให้เป็นทุกข์ ก็ได้รู้เห็นความเป็นไปอย่างแท้จริง [กัมมัฏฐกถาญาณ] อันถือเป็นความเข้าใจอย่างถูกต้องถึงการอยู่กับปัจจุบันธรรม [ปรমัตถธรรม] อันระงับความเป็นทุกข์ได้ ในกระบวนการคิดนั้น เมื่อรู้เห็นความจริงหรือสังขธรรมในขณะที่จิตปราศจากนิวรณ์ได้ ความจริงนั้นย่อมหมายถึง “**ปรมัตถสังขะ-ปรมัตถธรรม**” เป็นสิ่งที่มีอาการลักษณะตรงตาม “**กฎธรรมชาติ**” ได้ตามเป็นจริง ในทางธรรมโดยพื้นฐาน “**ปัญญาภูมิ**” หลักๆ นั้น หมายถึง **อริยสังข ๔-ปฏิจกสมุปปาท ๑๒-ไตรลักษณ์** ข้อมูลที่เป็นสังขธรรมแห่งสรรพสิ่งทั้งมวลนั้น ย่อมเป็นบาทฐานสำคัญที่ส่งอิทธิพลต่อกระบวนการคิดให้ถูกต้อง สามารถคิดหาช่องทางอุบายวิธีได้อย่างหลากหลาย เกิดสัมฤทธิ์ผลที่แตกต่างกันในต่างกรรมและต่างวาระกัน คือ ให้ความพึงพอใจแตกต่างกันไปต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่ผู้ปฏิบัติธรรมต้องตัดสินใจเลือกอุบายวิธีที่ดีที่สุดตามความเหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง

ความมีสิทธิ์ในการตัดสินใจเลือกแนวทางหรืออุบายวิธีที่ดีที่สุดนั้น เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลที่ต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับ “**กฎธรรมชาติ**” ตามเป็นจริง โดยไม่เข้าไปปรุงแต่งให้ประกอบด้วยความวิการหรือวิปริตแปรปรวนไปจากสภาพความเป็นจริง ฉะนั้น การเลือกสรรวิธีการใดนั้น จึงต้องเป็นกระบวนการคิดที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยปัญญาเห็นธรรมและเหตุผล [เห็นทุกขสังขและสมุทัยสังข] หลังจากนั้น ก็ถึงจะเริ่มพิจารณาไตร่ตรองถึงอุบายวิธีอันเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาให้เสร็จสิ้นได้ มิฉะนั้น ก็ต้องจมอยู่วังวนของปัญหาไม่สิ้นสุดได้ ในการมองดูเหตุการณ์ใดๆ จึงควรพิจารณาให้ลึกซึ้งแจ้งในหลักทฤษฎีกฎเกณฑ์อันเป็น “**กฎธรรมชาติ**” ให้ได้ ไม่ใช่แค่การคิดพิจารณาอย่างผิวเผิน ละเลยการใช้ปัญญาให้ลึกถึงแก่นของปัญหาจริงๆ การหนีปัญหาย่อมเป็นการสร้างปัญหาใหม่ที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น เป็นเรื่องที่คาใจไม่สิ้นสุดไม่เกิดความก้าวหน้าในทางที่เจริญสูงขึ้นในชีวิต การจัดลำดับในการแก้ไขปัญหาจึงเป็นทักษะการคิดที่ชาญ

ฉลาด ซึ่งควรแก้ไขสิ่งที่ง่ายธรรมดาไปสู่สิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อนยิ่งขึ้นไป แต่ในทางตรงกันข้าม ในกระบวนการคิดนั้น ควรคิดอนุโลมจากง่ายไปหายาก และคิดปฏิบัติโลมย้อนกลับจากยากไปหาง่าย เพื่อให้เกิดความแตกฉานในกระบวนการคิดให้ดียิ่งขึ้นไปอีก และไม่ใช้การคิดเพียงรอบเดียว ก็ต้องคิดทบทวนหลายๆ รอบยิ่งขึ้นด้วยกระบวนการคิดทบทวนไปมาหลายๆ รอบนั้น ทำให้เกิดปัญญาหลายช่องทางที่เป็นการหาทางออกทางเลือกในการกำจัดปัญหาอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดความรอบคอบระมัดระวัง ซึ่งไม่ควรมองข้ามปัญหาใดๆ ด้วยความประมาทอีกเลย เพราะฉะนั้น การที่จะคิดแผนการต่างๆ ได้ด้วยตนเอง อันเป็นกลวิธีอุบายได้เสมอนั้น จะต้องคิดแบบประณีตด้วย “อริยสัจจ ๔” และ “กิจในอริยสัจจ ๔” ให้ได้ ซึ่งวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ธรรมดังกล่าวนี้ในการดับกิเลสทั้งหลายและทุกข์ทั้งปวงในชีวิต ดังนี้

- (๑) “ทุกข์” คือ **ขั้นแสดงปัญหาที่จะต้องทำความเข้าใจและรู้ขอบเขต [ปริญา-การกำหนด]** รู้เป็นกิจในทุกข์ นั่นคือ การกำหนดรู้สภาพของปัญหาแห่งทุกข์ที่เกิดขึ้นภายในตนเอง
- (๒) “สมุทัย” คือ **ขั้นวิเคราะห์และวินิจฉัยมูลเหตุของปัญหา ซึ่งจะต้องแก้ไขกำจัดให้หมดสิ้นไป [ปหานะ-การละ]** เป็นกิจในสมุทัย นั่นคือ การรู้จักสาเหตุของปัญหาแห่งทุกข์ อันมีมูลเหตุเกิดจากความไม่รู้จริงแห่งอวิชชา
- (๓) “นิโรธ” คือ **ขั้นบอกรักษาปราศจากปัญหา อันเป็นจุดหมายที่ต้องการ ให้เห็นว่าการแก้ปัญหานั้นเป็นไปได้ และจุดหมายนั้นควรเข้าถึง ซึ่งจะต้องทำให้สำเร็จ [สังคิกิริยา-การทำให้แจ้ง]** เป็นกิจในนิโรธ นั่นคือ การประจักษ์แจ้งถึงภาวะที่ปราศจากปัญหาแห่งทุกข์ดีพร้อมแล้ว จึงทำให้เกิดปัญญาในการคิดหาอุบายวิธีเพื่อให้เข้าถึงภาวะปลอดทุกข์
- (๔) “มรรค” คือ **ขั้นกำหนดวิธีการ ขั้นตอน และรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญห [ภาวนา-การเจริญ]** เป็นกิจในมรรค นั่นคือ การฝึกฝนอบรมตนให้เข้าถึงกระแสแห่งอริยมรรคในการดับเหตุแห่งทุกข์ดังกล่าวข้างต้นนั้น

ฉะนั้น ความเข้าใจถูกต้องใน “อริยสัจจธรรม” ดังกล่าวข้างต้นนั้น ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเข้าถึงภาวะอันเยี่ยม ที่จะเป็นประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติธรรมและการบรรลุธรรมวิเศษในพระธรรมวินัยนี้ได้จริง ไม่เกิดความผิดพลาดวิปริตไป ที่เรียกว่า “อนุตตรियะ ๓” ดังนี้

“อนุตตรियะ ๓” หมายถึง **ภาวะอันยอดเยี่ยม-สิ่งที่ยอดเยี่ยม** ได้แก่

- (๑) “**ทัสสนาอนุตตรियะ**” คือ **การเห็นอันเยี่ยม** ได้แก่ ปัญญาอันเห็นธรรม หรืออย่างสูงสุดคือ เห็นนิพพาน
- (๒) “**ปฏิบัติอนุตตรियะ**” คือ **การปฏิบัติอันเยี่ยม** ได้แก่ การปฏิบัติธรรมที่เห็นแล้ว กล่าวให้ง่ายหมายเอา “มรรคมืองค์ ๘”
- (๓) “**วิมุตตนาอนุตตรियะ**” คือ **การพ้นอันเยี่ยม** ได้แก่ ความหลุดพ้นอันเป็นผลแห่งการปฏิบัติ นั่น คือ ความหลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งปวง หรือนิพพาน

ด้วยเหตุนี้ ในการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องควรแก่กรรมนั้น ย่อมเกิดปัญญาที่หลากหลายไม่ติดันหนทางเลือกในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่ต้องเผชิญในแต่ละวัน ปัญญาออกเงยขึ้นได้นั้น เพราะผู้ปฏิบัติธรรมมีความขยันหมั่นเพียรในการละทำชั่ว ทำดี มีจิตใจที่เบิกบาน สะอาดบริสุทธิ์จากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง ความไม่รู้แห่งอวิชชา ที่คอยปิดกั้นปัญญาให้ทึบมืดมน ไม่พบความเจริญอันควรเป็นจริง ปัญญาออกงามได้เมื่ออยู่ในวิปัสสนาภาวนา โดยเฉพาะการเจริญปัญญาด้วยหลักกรรม (๑) “**อิทัปปัจจยตา-ปฏิจาสมุปบาท ๑๒**” ซึ่งทำให้เกิดความรู้ประกอบด้วยเหตุผลเห็นสภาวธรรมตามเป็นจริง ได้แก่ **สัมมาทัสสนะ-ธรรมฐิติ-ยถากุศลธรรม** และ (๒) “**ไตรลักษณ์**” ซึ่งทำให้เกิดปัญญายังรู้ตามเป็นจริง ได้แก่ (๑) “**อนิจจานุปัสสนา-ชวนปัญญา**” คือ **ปัญญารวดเร็วคล่องแคล่ว** (๒) “**ทุกขานุปัสสนา-นิพเพธิปัญญา**” คือ **ปัญญาคับกิเลส** (๓) “**อนัตตานุปัสสนา-มหาปัญญา**” คือ **ปัญญามากยิ่ง จนรวมทั้ง อธิปัญญาธรรมวิปัสสนา-ยถากุศลญาณทัสสนะ** เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ให้พึงสำรวมระวังไว้ว่า ในการบรรลุธรรมวิเศษหรือคุณวิเศษได้สมจริงดังตั้งใจนั้น ย่อมไม่ใช่เรื่องง่ายๆ เป็นธรรมดา เพราะพระพุทธรธรรมนั้น ถือเป็นแนวทางปฏิบัติอันประเสริฐเหนือธรรมหรือองค์ความรู้ทั้งหลายในทางโลกียะ และขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่นหมายเอานิพพานเป็นที่ตั้งเท่านั้น แล้วจึงจะมีโอกาสประสบความสำเร็จได้จริงในชาตินี้ นั่นคือ บุคคลนั้นจะต้องสามารถแก้ไขปัญหาทุกอย่างทางโลกได้สำเร็จงดงามก่อน จึงจะสามารถเห็นหนทางอื่นๆ ที่จะดับทุกข์ได้ในทางธรรม ในทางโลกยังไม่เสร็จสิ้นดีแล้ว ในทางธรรมยิ่งยากกว่าทางโลกไม่รู้มากน้อยเท่าไร แต่ความขยันหมั่นเพียรก็ย่อมชนะบรรดาอุปสรรคทั้งหมดได้ด้วยตนเองเท่านั้น นั่นคือ “**ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน**” อย่าไปหวังอะไรจากคนอื่นให้เสียเวลาดีกว่า ก็ต้องพึ่งพาตนเองเป็นดีที่สุด ต้องรู้เห็นประจักษ์ในธรรมทั้งหลายด้วยตนเอง ถ้าทำด้วยตนเองไม่ได้ ก็อย่าหวังอะไรจากการปฏิบัติธรรมในพระธรรมวินัยนี้ได้เลย เพราะไม่ใช่แนวทางดำเนินสายกลางแห่งปัญญา ที่เรียกว่า “**มัชฌิมาปฏิปทา**” [อริยมรรคมีองค์ ๘-อริยสัจ ๔-อริยมรรค ๔] อะไรอีกเลย มาทางไหนก็ให้กลับทางนั้น จะปลอดภัยมากกว่า เพราะการปรารถนาภูมิแห่งพระอรหันต์นั้น ต้องตัดขาดเกี่ยวข้องกับเรื่องโลกหรือโลกียะทั้งหลายให้หมดสิ้นจริงๆ จะไปอ่อนข้อต่อกิเลสทางโลกแม้จะนิดเดียวก็ไม่ได้เด็ดขาด

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ปฏิบัติธรรมที่ประพฤติดำเนินตามแนวทางแห่งอริยมรรคนั้น ย่อมเป็นบุคคลผู้ไม่อดอยากทางปัญญาเด็ดขาด มีแต่จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ อย่างประเสริฐในภูมิแห่งอริยบุคคลเท่านั้น เพราะผู้มีปัญญามากย่อมไม่หมกอุบายวิธีในการแก้ไขปัญหามองทุกข์ของตนเอง นอกจากนี้ ยังสามารถทำตนเป็นที่พึ่งให้แก่คนอื่นได้อีกด้วยในเวลาเดียวกัน ความถึงพร้อมด้วยหลักการแห่งปัญญา [ทิวฐีสัมปทา] ก็ย่อมถึงพร้อมด้วยวิธีการคิดที่ถูกต้อง [โยนิโสมนสิการสัมปทา] เช่นกัน และในเวลาเดียวกัน บุคคลนั้นย่อมกลายเป็นผู้ถึงพร้อมในการพัฒนาตนเองที่สมบูรณ์บริบูรณ์ และไพบูลย์ด้วยธรรมทั้งปวง [อตตสัมปทา] จนสามารถจะบรรลุถึง “**พระอรหันต์**” [ภาวิตตต] ได้จริง ด้วยการพึ่งตนเองเป็นสรณะด้วยการปฏิบัติธรรมควรแก่กรรมดังกล่าวสอนพระพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย ถ้าผู้ปฏิบัติธรรมไม่สามารถปรับตนให้ทันเหตุการณ์ หรือตามทันความเปลี่ยนแปลงในสถานะแห่งจิตของตน ก็เท่ากับว่าไม่สามารถพิจารณาสภาวธรรมที่เกิดขึ้นในจิตใจหรือความนึกคิดของตนได้ เมื่อมีความล้มเหลวในการปฏิบัติธรรม ธรรมก็ย่อมไม่รักษาผู้ปฏิบัติธรรมนั้นได้ เพราะไม่มีปัญญาใดเกิดขึ้น ไม่ฉลาดและไม่มีความรอบรู้ปฏิภาณในการแก้ปัญหาคำลึงเผชิญหน้าอยู่ได้ทันทั่วทุกทีเลย

แพ้วพวกกิเลสตัณหาหมด ผู้มีปัญญาเห็นธรรมทั้งปวงตามเป็นจริง ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมนั้นได้ไม่จำกัดเวลาหรือสถานที่ ขอเพียงปฏิบัติธรรมและดำเนินชีวิตตามคลองธรรมแห่งความเป็นอริยบุคคลได้จริง

ประการสุดท้ายนี้ ผู้ปฏิบัติธรรมต้องประกอบความเพียรอย่างสม่ำเสมอเป็นนิตย์ อย่าเกียจคร้าน ละเลยหน้าที่ในการเจริญภาวนาหรือมนสิการกรรมฐาน กำหนดสติตามพิจารณาภาวะแห่งจิตของตนเสมอ ให้จิตเป็นสมาธิและปล่อยวางเป็นกลางในอารมณ์ใดๆ ที่มากระทบจิต ไม่ตามเข้าไปปรุงแต่งให้กลายเป็นจิตอื่นใดเพิ่มเติม จนเกิดการฟุ้งซ่านสติฟั่นเฟือนไปกับการปรุงแต่งตามกิเลสตัณหาของตน แล้วยังเข้าไปยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นจริงตามความนึกคิดของตน จนเป็นทุกข์ทั้งเดือร้อนกายใจอีก การพิจารณาอารมณ์ของตนโดยควบคุมไม่ให้ฟุ้งซ่านหุดหุบแค่ใจกับสิ่งต่างๆ ในชีวิต ทั้งพอใจหรือไม่พอใจก็ตาม ย่อมนำมาซึ่งความเป็นทุกข์ทั้งสิ้น ให้ปล่อยวางเพราะเห็นความจริงที่เป็นผลวิบากแห่งทุกข์ตามมา คือ “สงสารทุกข์” ในเมื่อเรามีความตั้งใจในการปฏิบัติธรรมจริงๆ แล้ว ก็ต้องเข้าใจและตั้งใจว่า จะพยายามมุ่งมั่นในการกำจัดล้างชำระกิเลสตัณหาทั้งหลาย อันเป็นมูลเหตุของความทุกข์ทั้งหลายให้หมดสิ้นไปจากจิตใจของตน ไม่ประกอบทุกข์ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งสาธุะทั้งหลาย อันทำให้ใจเศร้าหมอง ชุ่มมัว เป็นสงบนสุข กับการเสวยอารมณ์ความรู้สึกนั้นๆ นั่นคือ ตามให้ทันอารมณ์เหล่านั้น ก็เท่ากับว่าเป็นการค้นหาทางเลือกใหม่ให้ทันกับความแปรปรวนจากกิเลสตัณหาของตน ความปราโมทย์ ความปีติ ความสงบเย็น และความสุข ควรเกิดขึ้นคู่กับสมาธิและความวางเฉยในอารมณ์ดังกล่าวนี้ เพราะรู้เข้าใจเท่าทันกับความแปรปรวนของจิตเมื่อสัมผัสกระทบกับวิถีจิตนั้นๆ รู้จักประมาณตนที่เลือกอุบายวิธีที่ถูกต้องตามเป็นจริง จึงไม่ต้องไปหลงงมงายในอารมณ์นั้นจนเป็นทุกข์ไม่สิ้นสุข เด็ดขาดใจ เด็ดขาดเสียใจ หมุนเวียนสลับกันไปมา ปวดหัวปวดใจกันไปเปล่าๆ ไม่สงบ การค้นหาทางเลือกอย่างสัตบุรุษจึงเป็นแนวทางอันประเสริฐ เป็นการแสวงหาอิสระให้กับจิตใจตนเอง ให้อยู่เหนือจากโลกธรรม ที่ปุถุชนคิดเกี่ยวข้องอยู่สนิทแต่ความวุ่นวาย ไม่สงบสุข ไม่ประกอบด้วยสันติบทแห่งนิพพานได้เลย เมื่อจิตปราศจากนิวรณ์และกิเลสอาสวะทั้งหลายดีพร้อมแล้ว ก็ด้วยการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางอันดีเยี่ยมประเสริฐด้วยธรรมของคณฺดี ที่เรียกว่า “อริยมรรคมีองค์ ๘” วิถีชีวิตก็ย่อมสงบสุขตามอานิสงส์ของการปฏิบัติอริยมรรคนั้นๆ ปัญญาทั้งหลายย่อมเกิดขึ้นในทางที่เจริญแห่งอริยะทั้งนั้น ไม่มีมัวหมองสกปรกไปตามสภาพที่แท้จริงของจิต ในพิจารณาสิ่งใดๆ ในโลกนี้ ในขณะที่จิตสะอาดบริสุทธิ์ ย่อมเป็นการกำจัดสิ่งที่ไม่สะอาดบริสุทธิ์ออกไปได้ เมื่ออยากในปรารถนาความบริสุทธิ์ ก็ต้องหมั่นเพียรอดทนเข้าหาสิ่งที่บริสุทธิ์อันประเสริฐแห่งอริยะ ความนึกคิดต่างๆ ก็ต้องประกอบด้วยคุณชาติแห่งความบริสุทธิ์ของความเป็นคนดีอยู่เสมอเช่นกัน ความบริสุทธิ์ย่อมกลายเป็นเครื่องชำระสิ่งสกปรกหรือปฏิบัติให้บริสุทธิ์ไปด้วย เพราะเป็นการรวมกลุ่มกันเฉพาะสิ่งที่บริสุทธิ์ ที่จะขับสิ่งเลวร้ายออกจากกลุ่มไป โจรมารวมกับโจรก็ยิ่งเป็นมหาโจรจะไปเป็นอย่างอื่นไม่ได้ และในเมื่ออยากเป็นอริยบุคคลก็ต้องแสวงหาดินแดนแห่งอริยบุคคลอันเป็นสัปปายะที่จะเกื้อหนุนให้เกิดปัญญาแห่งอริยะในการแสวงหาโมกขธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่จะเกิดแต่สิ่งใหม่ที่สร้างสรรค์ ไม่อับจนปัญญา เพราะพระธรรมของพระพุทธเจ้าประกอบด้วยปัญญาในพุทธภาวะทั้งหลาย ดังนั้น พระปัจฉิมโอวาทของพระองค์จึงเป็นข้อเตือนให้พุทธศาสนิกชนไม่ควรประมาทในธรรมในปัญญา.

